

Uchwała z dnia 20 stycznia 2010 r., III CZP 122/09

Sędzia SN Stanisław Dąbrowski (przewodniczący)

Sędzia SN Wojciech Katner (sprawozdawca)

Sędzia SN Grzegorz Misiurek

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku "P.H.U.P.T.H." S.A. w T. o wpis zmian do rejestru, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 20 stycznia 2010 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Toruniu postanowieniem z dnia 12 października 2009 r.:

„Czy w świetle art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jedn. tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186 ze zm.) sąd rejestrowy jest uprawniony do badania wpływu naruszeń procedury podejmowania uchwał przez walne zgromadzenie akcjonariuszy spółki akcyjnej na ich treść?”

podjął uchwałę:

Sąd rejestrowy, na podstawie art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jedn. tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186 ze zm.), jest uprawniony do badania wpływu naruszeń procedury podejmowania uchwał przez walne zgromadzenie akcjonariuszy spółki akcyjnej na ich treść.

Uzasadnienie

Zagadnienie prawne przedstawione do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu powstało przy rozpoznawaniu apelacji wnioskodawcy, "P.H.U.P.T.H." S.A. w T. od postanowienia Sądu Rejonowego w Toruniu z dnia 10 czerwca 2009 r., oddalającego wniosek o wpis zmian w rejestrze Krajowego Rejestru Sądowego. Chodziło o wpisanie zmiany informacji o osobach wchodzących w skład organu uprawnionego do reprezentacji oraz organu nadzoru wnioskodawcy, na co Sąd pierwszej instancji nie wyraził zgody, stwierdzając naruszenie prawa przez zwyczajne walne zgromadzenie akcjonariuszy spółki w dniu 15 maja 2009 r.

Naruszenie to polegało – zdaniem Sądu – na nadużyciu prawa wskutek niedopuszczenia przez pełnomocników akcjonariusza mniejszościowego do udziału w zgromadzeniu pełnomocnika akcjonariusza większościowego, i odmówienia ważności udzielonego mu pełnomocnictwa. Ponadto nie można było podjąć ważnych uchwał przez zgromadzenie, ponieważ żaden z pełnomocników akcjonariusza mniejszościowego nie był osobą uprawnioną w świetle § 30 statutu spółki i art. 409 k.s.h. do otwarcia zgromadzenia, jak też otwarcia obrad zgromadzenia. To spowodowało, że zarówno odwołanie poprzedniego składu i powołanie nowego składu rady nadzorczej, jak i odwołanie oraz powołanie przez nowy skład rady nadzorczej prezesa zarządu spółki było nieważne. Poza tym rada nadzorcza powinna się składać z pięciu do ośmiu członków, tymczasem wybrano trzech członków rady, ale jednocześnie odwołano trzech dotychczasowych, co spowodowało niepełny skład tego organu, a więc brak możliwości podejmowania skutecznych decyzji.

W apelacji wnioskodawca zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 409 § 1 w związku z art. 425 § 1 k.s.h. przez przyjęcie, że naruszenie formalności związanych z otwarciem walnego zgromadzenia akcjonariuszy nie pozwala na podjęcie ważnych uchwał, a niedopuszczenie do udziału w zgromadzeniu pełnomocnika większościowego akcjonariusza, co było zasadne, powoduje wadliwość podjętych uchwał, w tym o wyborach członków rady nadzorczej spółki oraz wybraniu przez tę radę nowego zarządu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wykładnia art. 23 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jedn. tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186 ze zm. – dalej: "u.K.Rej.S.") w obecnym brzmieniu budzi spory w doktrynie i orzecznictwie. Wynika to nie tylko z tekstu ustawy i jego porównywania z brzmieniem przed nowelizacją, dokonaną ustawą z dnia 30 listopada 2000 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym, Prawa upadłościowego, ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, ustawy o wydawaniu Monitora Sądowego i Gospodarczego oraz ustawy – Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 114, poz. 1193), ale także z poprzednikiem w kodeksie handlowym (art. 16 § 1) i przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 lipca 1934 r. o rejestrze handlowym (Dz.U. Nr 59 poz. 511 zm.). Chodzi także o funkcje przypisywane

sądowi rejestrowemu rozpatrującemu wnioski o dokonanie wpisu w rejestrze przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego.

Podstawowego rozróżnienia wymagają wpisy obligatoryjne i fakultatywne oraz wpisy dokonywane na podstawie zdarzeń prawnych mających źródło w przepisach prawa, których naruszenie powoduje nieważność dokonywanych czynności. (...) Jeśli okoliczności zdarzenia powodującego obowiązek wpisu do rejestru nie powodowały o nieważności albo nie miały negatywnego wpływu na dokonanie i treść czynności, oświadczenia woli, podjętej uchwały itp., albo dostrzeżone uchybienia wiązały się z regułami porządkowymi, proceduralnymi itp., niepowodującymi odebrania lub ograniczenia praw uczestnikom zdarzenia prawnego, to nie należy takich wpisów *a limine* pozbawiać skuteczności prawnej przez ingerencję sądu rejestrowego. Ponadto należy zgodzić się z orzecznictwem, które działanie sądu z urzędu zalicza do wyjątków, sprowadzając je do przypadków określonych przepisami prawa, mających charakter szczególny (art. 24 ust. 4 u.K.Rej.S.; por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2009 r., III CZP 30/09, OSNC 2010, nr 2, poz. 19). (...)

Zarzut podstawowy i dotyczy naruszeń prawa, które polegały na niedopuszczeniu przez pełnomocników akcjonariusza mniejszościowego do udziału w zgromadzeniu pełnomocnika akcjonariusza większościowego. Sąd rejestrowy stwierdził przy tym, dokonując oceny ważności pełnomocnictwa na podstawie art. 65 k.c., że jego podważanie było nieuzasadnione. (...) Z ustaleń wynika zatem, że niezgodnie z prawem nie dopuszczono akcjonariusza większościowego do zgromadzenia, w następstwie czego akcjonariusz mniejszościowy podjął uchwały, które stanowiły podstawę wniosku o wpis do rejestru.

Powstaje pytanie, czy w takich okolicznościach sąd rejestrowy powinien sam dokonywać oceny ważności odbytego zgromadzenia i czy może w związku z tym aprobować lub kwestionować ważność podjętych na nim uchwał, uprawniających lub nie do dokonania na ich podstawie wpisów w Krajowym Rejestrze Sądowym. Nie zakwestionowano tych uchwał wniesieniem stosownego powództwa, przewidzianego przez kodeks spółek handlowych. W aktach sprawy znalazło się jedynie pismo odwołanego przez nowy skład rady nadzorczej prezesa zarządu spółki z załączonym oświadczeniem prezesa zarządu spółki będącej akcjonariuszem większościowym o udzieleniu pełnomocnictwa do jej reprezentowania podczas odbytego walnego zgromadzenia. Waga tego problemu

nie polega więc na zarzutach proceduralnych związanych z przebiegiem zgromadzenia, ale dotyczy jego ważności.

Przeciwnicy uznania kognicji sądu co do badania zgodności z prawem podjęcia uchwały zgłoszonej do rejestru opierają swoją argumentację na istnieniu dwu powodów prowadzących do podważenia ważności uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy – o stwierdzenie jej nieważności (art. 425 § 1 k.s.h.) i o jej uchylenie (art. 422 k.s.h.). W inny sposób uchwała podważana być nie może, niezależnie od okoliczności jej podjęcia. Z poglądem tym należy się zgodzić, nie jest jednak trafne twierdzenie, że w innym postępowaniu sądowym nie jest możliwe podniesienie zarzutu nieważności, do czego w odniesieniu do nieważnej uchwały zgromadzenia uprawniają art. 252 § 4 i art. 425 § 4 k.s.h. (...)

W orzecznictwie trafnie stwierdzono, że sąd rejestrowy nie pełni tylko roli technicznej, nie może więc wpisywać wszelkich zgłoszonych danych tylko dlatego, że są to dane przewidziane prawem (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 1928 r., C. 2184/27, OSP 1929, poz. 227, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 1990 r., III CRN 93/90, nie publ., uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 1991 r., III CZP 13/91, OSNC 1991, nr 7, poz. 77, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1998 r., I CKN 227/97, OSNC 1998, nr 11, poz. 179, oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2001 r., III CZP 44/00, OSNC 2001, nr 5, poz. 69). Nie oznacza to wnikania w meritum podejmowanych czynności prawnych, ich trafności, zasadności ekonomicznej itp. Jeżeli więc z załączników do wniosku, w tym z protokołów walnego zgromadzenia akcjonariuszy wynika, że zostało ono, jak w sprawie niniejszej, przeprowadzone w sposób wykluczający z udziału w nim jednego ze współników i to współnika większościowego, a następnie doszło do podjęcia istotnej dla spółki uchwały, to sąd rejestrowy nie może tego pominąć. Powinien załączone dokumenty zbadać i na użytek prowadzonego postępowania stwierdzić, że konkretna uchwała została podjęta w okolicznościach, zgodnych z prawem albo z prawem niezgodnych, powodującej jej nieważność (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1993 r., III CZP 118/93, OSNC 1994, nr 5, poz. 99 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2005 r., IV CK 18/05, nie publ. i z dnia 2 października 2008 r., II CSK 186/08, nie publ.). Orzeczenia te wskazują, że do uprawnień sądu rejestrowego należy zbadanie w toku rozpatrywania wniosku o wpis do rejestru przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym, czy wniosek

zawiera dane zgodne z dokumentami, z których te dane wynikają i czy dokumenty te powstały z zachowaniem ustawowych wymagań dla poszczególnych czynności, zmierzających do uzyskania wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym, a zatem w okolicznościach zgodnych z prawem (art. 23 ust. 1 u.K.Rej.S.).

Przekonanie o trafności takiego stanowiska panowało w orzecznictwie na gruncie art. 16 § 2 k.h., mimo że przepis ten nakazywał badanie zgodności tylko z przepisami bezwzględnie obowiązującymi (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 1928 r., C. 2184/27). Artykuł 23 ust. 1 i 2 u.K.Rej.S. nie czyni tego ograniczenia, co prowadzi do przekonującego wniosku o szerszych niż poprzednio uprawnieniach sądu rejestrowego w zakresie kontroli wniosków o wpis pod kątem ich zgodności z prawem. Poprawność tego wniosku opiera się na podkreśleniu wagi zasad towarzyszących rejestrowi przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym, a zwłaszcza o jego jawność (art. 8 ust. 1-3, art. 8a ust. 2, art. 13 ust. 1, art. 14-16 u.K.Rej.S.). (...) Drugą zasadą jest prawdziwość (wiarygodność) rejestru lub danych w rejestrze (art. 17 ust. 1 u.K.Rej.S.; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 lipca 2003 r., I CZ 17/03, OSNC 2004, nr 9, poz. 137). Jak zgodnie przyjmuje się w doktrynie, zasada ta została rozszerzona w porównaniu z kodeksem handlowym (art. 10 i 24 k.h.), zatem oczekiwania od rejestru, że dane w nim zawarte są zgodne z prawdą, czyli z rzeczywistym stanem prawnym są większe na gruncie współczesnego prawa handlowego, niż miało to miejsce poprzednio. To sprawia, że jakkolwiek prawdziwość wpisanych danych nie jest tym samym, co ważność czynności, których skutki rodzą obowiązki rejestrowe (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2005 r., III CK 120/05, "Monitor Prawniczy" 2005, nr 22, s. 1095), to jednak jeśli sąd rejestrowy ma wiedzę o nieważności takiej czynności, to wpisu nie powinien dokonywać, bo zaprzeczałby jego prawdziwości.

Jak podkreśla się w orzecznictwie, sąd rejestrowy powinien czuwać, aby w rejestrze umieszczane były tylko dane prawdziwe (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2008 r., III CSK 56/08, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 1991 r., III CZP 13/91, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1998 r., I CKN 227/97 oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2001 r., III CZP 44/00). Wynika to z funkcji i zadań Rejestru, związanego instytucjonalnie z księgami publicznymi, mającymi pełnić powszechną rolę informacyjną w ważnych dziedzinach porządkowanych prawnie, zwłaszcza w odniesieniu do rejestrowania obrotu prawnego. Cechuje je

prawdziwość danych, rzetelność, aktualność, kompletność, możliwość identyfikacji uczestników obrotu, ustalenia kolejności i czasu dokonywanych przez nich czynności, ich treści, zmian itd. Tworzy to przesłanki zapewnienia przejrzystości i bezpieczeństwa obrotu, co ma fundamentalne znaczenie w warunkach gospodarki rynkowej, opartej na regułach uczciwej konkurencji równych prawnie podmiotów. (...)

Z tych względów również w razie naruszenia procedury podejmowania uchwał zgromadzenia wspólników w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością albo walnego zgromadzenia w spółce akcyjnej rola sądu rejestrowego powinna być aktywna; sąd powinien wykorzystywać szerokie uprawnienia, jakie przyznaje art. 23 ust. 1 u.K.Rej.S., przez uwzględnienie nieważności uchwał podjętych z takim naruszeniem procedury, które miało wpływ na ich treść i ważność (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2005 r., II CK 477/04, "Wokanda" 2005, nr 7-8, s. 15, z dnia 5 lipca 2007 r., II CSK 163/07, OSNC 2008, nr 9, poz. 104, z dnia 28 listopada 2007 r., V CSK 285/07, nie publ., z dnia 26 marca 2009 r., I CSK 253/08, nie publ., z dnia 16 kwietnia 2009 r. I CSK 362/08, "Izba Cywilna" 2010, nr 4, s. 47 oraz z dnia 24 czerwca 2009 r. I CSK 510/08, nie publ.). (...)

Powzięcie wątpliwości co do zgodnego z prawem przeprowadzenia zgromadzenia wspólników (walnego zgromadzenia akcjonariuszy) nakazuje sądowi rejestrowemu dokonanie odpowiednich ustaleń zgodności danych z rzeczywistym stanem (art. 23 ust. 2 zdanie drugie u.K.Rej.S.), prowadzących do stwierdzenia ważności lub nieważności podjętych uchwał ze względu na wagę naruszenia przepisów ustawowych i statutowych, dotyczących przeprowadzenia zgromadzenia. W razie stwierdzenia nieważności uchwał z tego powodu, należy odmówić wpisania do rejestru danych na nich opartych.

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie (art. 390 § 1 k.p.c.).